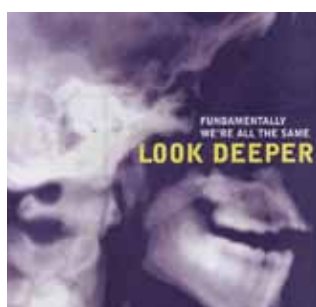

Vihko 2

Ennakkoluuloja – minullako?

Rasismien ja antisemitismin vastainen oppimateriaali
yläkouluille ja toiselle asteelle

Anne Frank House, Rauhankasvatusinstituutti
ja Helsingin yliopisto

1 Kuka olet?

Ahmed, Aleksandra, Huda, Ida-Maria, Joel, Melis, Noora, Rosita, Saara ja Sara tapasivat keskustellakseen ennakkoluuloista ja syrjinnästä, joita esiintyy tämän päivän Suomessa. Nuoret eivät tunteneet entuudestaan toisiaan, heillä on erilaiset taustat ja he tulevat eri puolilta Suomea.

Joel

"Vanhemmat antoivat nimen Joel, koska he pitivät siitä. Olen itsekin tyytyväinen nimeeni."

Sara

"Olen Sara Anniina. Nimi oli ennen harvinaisempi. Se pohjaa Raamatun Saaraan, mutta minulla tai vanhemmillani ei ole kristillistä pohjaa."

Huda

"Sain Huda nimen, koska samana vuonna kun synnyin, nuorin tätini kuoli. Tykkään nimestäni."

Rosita

"Rosita tarkoittaa ruusua espanjaksi. Se on perinteinen ja yleinen romanimi. Lempinimeni on Rossi. On hassua, että valtaväestölle nimeni on stereotyyppinen."

Aleksandra

"Minua kutsutaan lempinimellä Allu. Koulussa minua ei jaksettu kutsua koko pitkällä nimelläni. Äitini antoi minulle tämän nimen, sillä isäni oli Aleksandr."

Ahmed

"Ahmed on yksi maailman yleisimmistä nimistä, somaliaksi se kirjoitetaan "Axmed". Äiti olisi halunnut Saadaq -nimen, joka tuli toiseksi nimekseni. Kotona minua kutsutaan molemmilla."

Melis

"Nimeni on Sarah, mutta minua kutsutaan toisella nimelläni kuten isäni kotimaassa Turkissa usein tehdään. Sarah on juutalainen nimi, jonka sain isotätini muistoksi. Sarah tarkoittaa hepreaksi prinsessaa."

Noora

"Noora tarkoittaa arabiaksi valoa (tai jumalan valoa). Olisin halunnut olla Eleonora, mutta olen ihan tyytyväinen nimeeni"

Saara

"Nimeni Saara tulee juutalaiselta isotädiltäni. Pidän nimestä, koska se on suomalainen, mutta se on helppo ja tunnettu nimi myös ulkomailla"

Onko ketään, jolla ei olisi ennakkoluuloja?

Ymmärtääksemme ympäröivää maailmaa jaottelemme asiat ja ihmiset omiin lokeroihinsa. Kulttuuristen yleistysten avulla on helpompi käsitellä informaatiota. Järjestelme mielellämme ihmiset ryhmiin sen mukaan, miltä he näyttävät, mitä he tekevät tai mitä he meidän mielestämme ovat. Lähempi tarkastelu paljastaa nopeasti, että yleistyksiset eivät aina pidä paikkaansa.

Ennakkoluuloilla tarkoitetaan vääriä ja usein negatiivisia käsityksiä, joita käytetään kuvatessa muita ihmisiä, usein kokonaisia ihmisryhmiä. Luultavasti kaikilla meistä on ennakkoluuloja, mutta ne eivät ole synnynnäisiä, vaan ne syntyvät sen perusteella, mitä esim. ystäviltä, vanhemmilta tai televisiosta kuulemme.

Ennakkoluulot johtavat usein siihen, ettemme näe ihmisiä yksilöinä, vaan tietyn ryhmän edustajina. Seuraukset voivat olla vakavat. Negatiiviset ja vihamieliset ennakkoluulot voivat johtaa syrjintään, väkivaltaan ja muihin ihmisoikeusloukkauksiin.

Voiko ennakkoluuloista päästä eroon?

Päästäksemme eroon ennakkoluuloista meidän on tärkeää haastaa ja tutkia omia käsityksiämme muista ihmisistä sekä oppia lisää ennakkoluuloista, joita yhteiskunnassa on ollut ja on edelleen. On myös tärkeää pitää mieli avoimena ja tutustua ihmisiin, joilla on toisenlainen tausta kuin itsellä. Kun tutustumme uuteen ihmiseen paremmin, huomaamme usein, että ennakkoluulomme eivät pidä paikkaansa. Loppujen lopuksi on tärkeämpää keskittyä ihmisten välisiin yhtäläisyyksiin kuin eroihin.

Oletko nähnyt tätä kylttiä lähiympäristössäsi?

Harjoituksia

1. Mikä sinun nimesi on?

Nimi kertoo usein jotain itsestä tai perheestä, halusi tai ei. Muistelee nimesi alkuperää ja merkitystä ja kerro sen jälkeen nimestäsi parillesi. Kerro luokalle tai ryhmälle, mitä parisi kertoi sinulle.

2. Ennakkoluulojen kohtaaminen

Miksi luulet, että ihmiset sijoittavat toisensa "ryhmiin" sen sijaan, että näkisivät toisensa yksilöinä?

3. Ryhmään kuuluminen

Se, mihin "ryhmään" kuulut vaikuttaa usein siihen, miten näet itsesi ja miten muut näkevät sinut. Me kaikki kuulumme tai meidät yhdistetään eri ryhmiin esim. iän, sukupuolen, yhteiskuntaluokan, alkuperän, uskonnon ja seksuaalisen suuntautumisen perusteella tai sen mukaan, mistä jalkapallojoukkueesta tai musiikkityylistä pidämme?

- Mainitse kolme ryhmää, joihin mielestäsi kuulut.
- Mitä ennakkoluuloja mainitsemistasi ryhmistä on?
- Miksi olet sitä mieltä, että mainitsemasi käsitykset ovat ennakkoluuloja?
- Etsi kahden viikon ajan lehdistä tekstejä/kuvia erilaisista ihmisistä/ryhmistä, ja pohdi sisältävätkö löytösi jotain ennakkoluuloja? Millaisia ennakkoluuloja?

4. Unelmamaailma

Tätä tehtävää varten tarvitsette lehtiä, saksia, liimaa, A3 papereita ja liimattavia muistilappuja.

- Jakautukaa neljän hengen ryhmiin.
- Jokainen leikkaa lehdistä kuvia tai tekstejä, jotka vastaavat kysymykseen 'millaisessa yhteiskunnassa kaikkien on hyvä elää?'.
- Kootkaa ryhmän leikkaamat kuvat/tekstit kollaasiksi.
- Miettikää, mitkä asiat estävät löydettyjä teemoja toteutumasta. Kirjoittakaa nämä asiat muistilapulle ja liimatkaa kyseessä olevan kuvan päälle. Esimerkiksi puhtaan luonnon estävä asia voisi olla "yksityisautoilu".
- Esitelkää työt muille tai laittakaa ne seinälle nähtäväksi.
- Listatkaa taululle arkipäiväisiä keinoja joiden avulla te itse voisitte edistää unelmamaailmojen toteutumista.

2 Mitä Suomi olisi ilman monenlaisten kulttuurien vaikutusta?

Joskus kuulee suomalaista kulttuuria kuvattavan kuin valkoista kananmunaa, jonka herkkä kuori menee rikki pienimmästäkin ulkomaisesta vaikutteesta. Todellisuudessa suomalainen kulttuuri on vuosisatojen ajan saanut vaikutteita muista kulttuureista.

Ulkomaisia vaikutteita ennen itsenäistymistä

Historiamme osana Ruotsia ja Venäjää on antanut suomalaisuudelle monia sen ominaispiirteistä. Ruotsin vallan ajalta Suomeen periytyneitä lakeja on päätyntä osaksi myös itsenäisen Suomen lainsäädäntöä. Toisin kuin usein ajatellaan, autonomian ajan (1809–1917) suomalaisten suhtautuminen venäläisiin ei ollut erityisen vihamielistä. Osana Venäjää Suomi alkoi kehittyä kansakuntana.

Kun Suomi alkoi teollistua 1800-luvun lopulla, monet yrittäjistä olivat ulkomaalaisia. Monet perinteisistä suomalaisista yrityksistä kuten Finlayson, Fazer, Tampella ja Paulig ovat maahanmuuttajien perustamia yrityksiä. Myös monet kansalliset symbolit kuten Suomen lippu ovat saaneet vaikutuksia naapurimaista. Lipun väritykseen vaikuttivat Venäjän laivaston värit ja lipun muotoon Ruotsin ristimalli.

Töihin meno ja muuttoliike Venäjälle oli koko autonomian ajan vilkasta. Myös ihmissuhteita solmittiin yli kansallisuusrajojen. Itsenäistymisen yhteydessä tapahtui muutos suhteessa venäläisyyteen. Vuoden 1918 sisällissodan traumoja parantamaan luotiin vahva viholliskuva venäläisistä. Hävinneitä punaisia syytettiin venäläisten agenteiksi, millä jälkikäteen oikeutettiin omien kansalaisten epäinhimillinen kohtelu sisällissodan aikana.

Kansalliset vähemmistöt ja alkuperäiskansa

Monet vähemmistöryhmät kuten saamelaiset, romanit, juutalaiset, tataarit ja vanhavenäläiset ovat asuneet Suomessa vähintään 1800-luvulta lähtien. Kansallinen tai kulttuurivähemmistö on valtaväestöstä etniseltä identiteetiltään eroava ihmisryhmä, joka myös haluaa säilyttää identiteettinsä. Kansallinen vähemmistö saattaa harjoittaa eri uskontoa, puhua eri kieltä ja/tai kuulua eri kulttuuriin. Suomessa on vahvoja perinteisiä vähemmistöjä, kuten suomenruotsalaiset, romanit ja saamelaiset.

Kielelliset, uskonnolliset tai etniset tekijät eivät ole ainoa vähemmistökulttuurin peruste. Myös esimerkiksi seksuaalivähemmistöillä ja eri ikäryhmillä, erityisesti nuorilla, voi olla omia kulttuurisia erityispiirteitä.

Saamelaiset asuivat nykyisen Suomen alueella jo kauan ennen suomalaisten uudisasukkaiden tuloa. Saamelaiset ovat EU:n alueen ainoa alkuperäiskansa. Pohjois- ja Etelä-Amerikan ”intiaanit” sekä Australian aboriginaalit ovat esimerkkejä muista alkuperäiskansoista. Alkuperäiskansalla tarkoitetaan ryhmää, joka on elänyt tietyllä alueella ennen nykyisen valtion alueellista laajentumista sinne. Alkuperäiskansa elää edelleen perinteisillä maillaan, missä sen jäsenet pyrkivät säilyttämään luonteenomaisen kulttuurinsa, oman kieltensä ja omat perinteensä. Suomi ei ole aluekiistojen vuoksi ratifioinut YK:n työjärjestön ILO:n laatimaa yleissopimusta, joka edellyttää erityistoimia alkuperäiskansojen suojelemiseksi.

Joel: "Musta jalkapalloilija muutti jonnekin Keski-Suomeen pelaamaan. Kaikki oli tosi epäileväisiä sitä kohtaan, mutta kun se teki hattutempun niin fanit ottivat sen omakseen ja ristivät sen Mannerheimiksi."

Monikulttuuristumisen vaikutuksia Suomessa

Suomalaisessa huippu-urheilussa on tänä päivänä kymmeniä maahanmuuttajataustaisia urheilijoita, joista monet edustavat myös Suomen maajoukkuetta. Eri maista tulevat ihmiset ovat myös rikastaneet suomalaista ruokakulttuuria. Monet suomalaiset nauttivat kebabista, pizzasta, sushista ja kiinalaisesta ruoasta. Suomeen muuttaneet ovat tuoneet myös uusia sävyjä taiteeseen ja kulttuuriin.

Ida-Maria: "Oppikirjoissa on tosi vähän tietoa saamelaisuudesta. Tuntuu typerältä lukea itsestä kirjoitettuja stereotyyppioita. Esimerkiksi kaikki saamelaiset eivät todellakaan ole porosaamelaisia, ei minun suvussa ole ollut poroja moneen sukupolveen! Minusta on sääli että Suomessa lapset tietää enemmän intiaaneista kun saamelaisista."

Irmeli Huhtalan valokuvaprojektissa pohdittiin miksi mainoksissa nähdään niin harvoin romanimalleja.

Harjoituksia

1. Sanojen ja keksintöjen alkuperä

Arabi- ja muslimikulttuuri on vaikuttanut Eurooppaan enemmän kuin luulemme. Esimerkiksi tavallisilla sanoilla kuten "alkoholi", "kahvi", "algebra" ja "kemialue" on arabialainen alkuperä. Kuinka luulet lainasanojen saavan alkunsa kielessä? Onko sinulla ja ystävilläsi käytössä sanoja joita vanhempiesi on vaikea tunnistaa?

2. Yksi kuva kertoo...

Katso viereisen sivun kuvaa "anna elämän maistua".

- Onko kyseessä: mainoskuva / elokuvajuliste / taidekuva / postikortti?
- Onko tämä sellainen kuva, joita olet tottunut näkemään julkisuudessa? Miksi kyllä/ei?
- Millaisia ajatuksia tämä kuva herättää mainosten kuvavalinnoista? Keitä olemme tottuneet näkemään mainoksissa? Vastaako tämä todellisuutta?

3. Vahvistuksia ulkomailta

Helsingin Sanomien kuukausiliitteessä (12/12) toimittaja Tommi Nieminen kirjoitti, että "huippu-urheilumme on pihtisynnytetty kriiseissä ja konflikteissa. Paljon saamme kiittää esimerkiksi Neuvostoliiton hajoamista 1990-luvun alussa, Jugoslavian hajoamissotia (1991-1999), Sierra Leonen sisällissotaa (1991-2001) ja vaikkapa Tšekkoslovakian samettivallankumousta (1989)".

- Mitä toimittaja tarkoittaa?
- Keitä toisen polven suomalaisia tai Suomeen muuttaneita huippu-urheilijoita/kulttuurivaikuttajia tiedät?
- Minkä pitäisi mielestäsi riittää siihen, että Suomeen muuttanut ihminen tulee hyväksytyksi?

"Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia" inarinsaameksi.

puohah eresmuõušiih
puohah siämmáá árvusi

Kaikki ei ole miltä ensin vaikuttaa

- Piparkakut ovat alun perin kotoisin nykyisen Irakin alueelta
- Spagetti on kiinalainen keksintö
- Pääsiäismunat ovat kristinuskoa vanhempi keksintö

3 Syrjinnästä Suomessa

Ennakkoluulot johtavat usein syrjintään. Mitä syrjinnälle on tehtävissä? Tulisiko meidän vain sivuuttaa epäoikeudenmukainen kohtelu vai tulisiko meidän toimia?

Mitä syrjintä on?

Jos ennakkoluulot ovat sitä, miten ajattelemme, on syrjintä sitä, miten toimimme ja käyttäydymme. Syrjintä on henkilön epäoikeudenmukaista kohtelua. Lain näkökulmasta kaikki epäoikeudenmukainen toiminta ei kuitenkaan ole syrjintää. Jotta toiminta on lain mukaan syrjintää, on henkilön epäoikeudenmukaisen kohtelun johduttava hänen sukupuolestaan, sukupuoli ylittävistä identiteetistään, etnisestä taustastaan, uskonnostaan, toimintaesteestään, seksuaalisesta taipumuksesta tai iästä. Se ei ole syrjintää, jos et saa hakemaasi työtä, johon sinulla ei ole vaadittavaa pätevyyttä. Mutta jos et saa työtä, koska esimerkiksi olet mies tai koska sinulla on tietty ihonväri, olet joutunut syrjinnän uhriksi.

Ahmed: "Kaverini meni vuokraamaan pakettiautoa. Hänelle ei vuokrattu autoa hänen ihonväriensä takia."

Sara: "Syrjintää on meidän lesbojen ja biseksuaalien asema siinä, ettei voida saada hedelmöityshoitoja, lainsäädäntö on niin konservatiivista."

Rosita: "Olen joutunut useasti kaupassa kytäyksen kohteeksi. Kerran vartija tuli sanomaan kaikkien kuullen, että "taisi lähteä jotain ylimääräistä taskuun mukaan". Hän vei minut takahuoneeseen ja tarkisti minut. Onneksi takaisin kassalle mennessämme hän ilmoitti isoon ääneen, että mitään ei taskuista löytynyt. Joku oli kuulemma nähnyt, että olisin pistänyt jotain taskuun."

ETTE OSAA MAORIA EIKÄ UDMURTTIÄ...
... PARI PILKKUA EI OLE KOHDALLAAN..
... MMM... VALITETTAVASTI ETTE OLE
SOPIVA HENKILÖ PAKKAAJAN PAIKKAAN

SPR:n postikorttikampanja pohti syrjinnän eri muotoja.

Pakolla osaksi valtakulttuuria

Suomen valtio syrji pitkään saamelaisia ja harjoitti politiikkaa, jossa saamelaisten kulttuuri yritettiin sulauttaa osaksi valtakulttuuria. Saamelaislapset eivät esimerkiksi saaneet kouluopetusta äidinkielellään. Saamen kieli on Suomen sukulaiskieli. Äidinkielenään saamen oppineita on Suomessa noin 3 000. Suomessa on käytössä kolme saamen kieltä: pohjoissaame, inarinsaame ja koltansaame. Uhanalaisten kielten inarinsaamen ja koltansaamen puhujat lasketaan Suomessa enää sadoissa.

Vähitellen saamelaiset ovat saaneet enemmän vaikutusvaltaa liittyen omaan asemaansa ja tukea oman kulttuurinsa ja kielensä säilyttämiseksi. Vuodesta 1996 lähtien saamelaiskäräjät ovat toimineet saamelaisten edustajana Suomessa. Saamelaisilla on nykyään koti-seutualueellaan Ylä-Lapissa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto. Tänä päivänä suurin osa Suomen 8000 saamelaisesta asuu eteläisemmässä Suomessa ja he harjoittavat monia erilaisia ammatteja, kuten muikin väestö.

Romaneja on syrjitty vuosisatojen ajan ja heidät on usein nähty vähempiarvoisina muihin verrattuna. Natsi-Saksan rasistinen politiikka 1930-luvulla kohdistui myös romaneihin. Romaneja lähetettiin keskitys- ja tuhoamisleireille ja heitä murhattiin joukkoampumisissa. Vielä 1960-luvulla pohjoismaiset viranomaiset yrittivät estää romanien lastensaannin lääketieteellisin toimenpitein. Romanien ongelmat nostettiin ihmis-oikeuskysymykseksi 1960-luvun lopulla, ja he ryhtyivät itsekin vaatimaan parannuksia. Suomen valtio ryhtyi kohentamaan romanien asuntotilannetta sekä sosiaalista ja kulttuurista asemaa. Vuonna 1995 romanien oikeudet vähemmistönä kirjattiin perustuslakiin tasolla ja myöhemmin asemaa on vahvistettu useilla tärkeillä säädöksillä ja sopimuksilla.

Syrjintää nykyäänkin?

Syrjintätutkimusten mukaan yli puoli miljoona suomalaista kokee vuosittain tulleen syrjityksi. Syrjinnän syyt ovat moninaisia, koska erilaisuutta on aina mahdollista löytää jossain muodossa. Monien romanien syrjintä jatkuu edelleen, vain entistä epäsuoremassa muodossa. Romanien on valtaväestöä vaikeampaa saada työpaikkaa ja asuntoa vapailta markkinoilta. Osa Suomen romaneista on tullut osaksi nykyistä valtakulttuuria, osa on halunnut pitää kiinni perinteisistä kulttuurinsa tavoista.

Monet kohtaavat syrjintää uskontonsa tai ulkonäkönsä perusteella. Monet muslimit kohtaavat Suomessakin ennakkoluuloja joidenkin ääri-islamistien terroritekojen vuoksi. Kuten muutkin rasismien ja syrjinnän muodot myös muslimivastaisuus perustuu käsitykseen, että kaikki muslimit käyttäytyvät ja ajattelevat samalla tapaa vain, koska he ovat muslimeja. Kaikille muslimille esimerkiksi uskonto ei ole elämän tärkein asia.

Harjoituksia

1. Mitä teit?

Useimmat meistä tietävät esimerkkejä syrjinnästä tai henkilön väärästä kohtelusta. Kuvaile tilannetta, jossa olet itse joutunut tai olet nähnyt jonkun joutuvan hyljityksi, epäoikeudenmukaisesti kohdelluksi tai syrjityksi.

- Kirjoita paperille tapahtumien kulku:
- Mitä minä tein:
- Olin tyytyväinen/tyytymätön siihen, miten toimin tilanteessa, sillä:
- Olisin myös/sen sijaan voinut:

Työskennelkää seuraavaksi ryhmässä. Valitkaa yksi tilanteistanne. Mikä on teidän mielestänne paras tapa hoitaa valitsemanne tilanne?

2. "Anteeksi, mutta ihonvärini ei aja tätä autoa."

Lue tämän aukeaman sivun nuorten kertomuksia syrjinnästä. Valitse itseäsi puhuttelevin tarina. Piirrä tilanteesta kolmen ruudun sarjakuva, jossa keksit tilanteen lopun. Mitä syrjinnän kohteeksi joutunut tai tilannetta sivusta seurannut voisi sanoa/tehdä parantaakseen tilannetta?

Ida-Maria: "60-luvulla Suomen valtio laittoi saamelaislapsia suomenkielisiin asuntoloihin, joissa heitä yritettiin käännättää "suomalaisiksi". Minun isäni nuoruudessa esiintyi paljon tällaista syrjintää ja kiusaamista saamelaisia kohtaan. Asia on vaiettu, eikä siitä haluta puhua. Itsekin olen ymmärtänyt tilanteesta enemmän vasta nyt vanhempana. Olen ymmärtänyt mitkä syyt ovat johtaneet siihen, ettei isä ole opettanut meille äidinkieltään. Isän perheessä oli 11 lasta, josta vain muutama on siirtänyt kielen lapsilleen."

Sana "romani"

Useimmille romaniryhmille sanat "rom" ja "romni" tarkoittavat romanimestä ja -naista heidän omalla kielellään. Tämän vuoksi nimitys "romani" on suositeltavampi kuin "mustalainen", joka on vanha ei-romanien luoma sana, jonka monet nykypäivän romanit kokevat loukkaavana.

4 Mitä rasismilla tarkoitetaan?

Eräät tiedemiehet alkoivat 1600-luvulla jakaa ihmisiä ”rotuihin”. Roduilla sanottiin olevan eri ominaisuuksia ja tunnusmerkkejä. Nykypäivänä ”rodun” sanotaan olevan merkityksetön käsite kuvailtaessa biologisia eroja eri ihmisten välillä.

Rasismien historia

Ajatus siitä, että ihmisyyys koostuu eri ”roduista” levisi 1700- ja 1800-luvuilla sitä mukaa, kun eurooppalaiset alkoivat tutkia maailmaa, valloittaa uusia alueita ja kohtasivat erilaisia kulttuureja ja tapoja elää. Tiedemiehet jakoivat ihmiset ”rotuihin” kuvaillakseen heitä ja selittääkseen eroja maailman eri ihmisten välillä. Ihmisen rodun määrittelyyn käytettiin ihonväriä, ja tiedemiehet mittasivat myös ruumiinrakennetta. Monet kuvasivat ”valkoisen rodun” ylivertaiseksi muihin verrattuna. Tämän näkemyksen pohjalta monet eurooppalaiset ajattelivat voivansa hallita ihmisiä Afrikasta, Amerikasta, Aasiasta ja Australiasta. Monet Euroopan maat hankkivat siirtomaita, mikä tarkoittaa sitä, että maa-alueita valloitettiin raaka-aineiden hyväksikäyttämiseksi ja ihmisten orjuuttamiseksi. Ihmisen rodun määrittelyyn käytettiin ihonväriä, ja tiedemiehet mittasivat myös ruumiinrakennetta. Racististen aatteiden pohjalle on rakennettu jopa kansallisia lakeja, kuten apartheidin aikaisessa Etelä-Afrikassa.

Kallon mittaus

Länsimaalaiset tiedemiehet työskentelivät 1800-luvulla löytääkseen tieteellisiä todisteita rotujen eriarvoisuudelle. ”Germaanista rotua” pidettiin korkeimpana kaikista ”roduista”. Tiedemiehet mittasivat kalloja ja jakoivat ihmiset ”lyhytkalloisiin ja korkeammassa arvossa pidettyihin ”pitkäkalloisiin”. Tällaista tutkimusta nimitettiin rotubiologiaksi. Suomalaisten muista Pohjoismaista eroava etninen tausta herätti vuosisatojen vaihteessa kansainvälistäkin keskustelua. 1900-luvun alussa Suomessa rotuoppeja sovelsivat etenkin jotkut ruotsinkieliset asiantuntijat kuten lääkärit ja tutkijat. Heidän mielestään suomen-ruotsalaisilla oli säilytettävä johtava asema yhteiskunnassa, koska he kuuluivat ylempään ”germaaniseen rotuun” toisin kuin kantasuomalaiset, jotka he laskivat ”mongoliseen rotuun”. Esimerkiksi vuonna 1918 Suomessakin esitettiin vaatimuksia, että yleinen ja yhtäläinen äänioikeus olisi poistettava, koska sitä luotaessa ei vielä oltu otettu huomioon ihmisten biologiaan pohjautuvaa eriarvoisuutta.

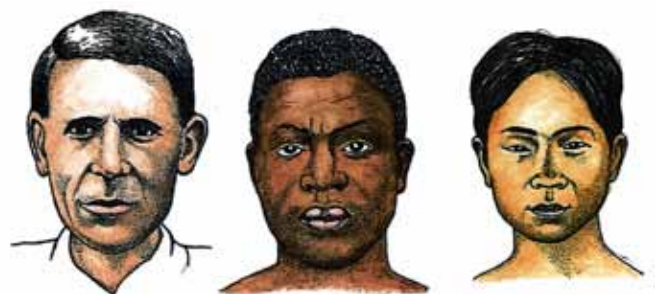
Suomalaisissakin koulukirjoissa opetettiin aiemmin eri rotujen olemassaoloa tämän kaltaisilla kuvilla.

Poliitikot huolestuivat 1900-luvun alussa siitä, että ihmiset, joilla sanottiin olevan ”huonommat” ominaisuudet saivat enemmän lapsia kuin ”parempi väestönosa”. Suomen eduskunta hyväksyi vuonna 1935 suurella enemmistöllä sterilointilain, jonka jälkeen steriloidtiin yli 50 000 ihmistä, osa ilman heidän omaa suostumustaan.

Huda: ”Mulla on kaveri, joka kertoi että sen vanhemmat on rasisteja. Mä epäröin pitkään voinko mennä niille käymään. Kun mä menin ni sen vanhemmat tutustu muhun pikku hiljaa ja alettiin juttelemaan kaikesta. Kun juteltiin, niin ne alkoi hyväksymään mut, ja nykyään ei oo enää mitään ongelmaa.”

Hollantilaisessa kuvassa vuodelta 1910 mitataan lasten kalloja. Suomessakin uskottiin kallonmittauksella voitavan määritellä ihmisen rotuominaisuuksia ja sitä kautta hänen älykkyyttään.

Rasismi tänä päivänä

Ihmiset näyttävät erilaisilta ja heillä on erilaiset tavat ja elämäntyyli. Ulkonäkö ja alkuperä eivät kuitenkaan määrittele henkilön persoonallisuutta tai kykyjä. Mitä pidemmälle ihmisgeenien tutkimus on edennyt, sitä selvemmäksi on käynyt, että mitään selviä ihmisrotuja ei ole olemassa. On vain geneettisen muuntelun maantieteellinen jatkumo: lämpimässä ilmastossa iho tummenee. Tämä tieto ei kuitenkaan ole hävittänyt rasismia. Nykypäivänä rasismi on usein yhteydessä käsitykseen "kulttuurista". Vieras kulttuuri nähdään uhkana valtakulttuurille. Kulttuurisesta taustasta riippuu se, miten ihmiset ja ihmisryhmät nähdään ja miten heitä kohdellaan. Nykypäivän rasistit väittävät, että heidän oma kulttuurinsa on ylivoimainen ja että kulttuuri on ikuista ja muuttumaton. Tosiasiassa kulttuuri muuttuu jatkuvasti ja tämänkin päivän suomalainen kulttuuri on syntynyt useiden kulttuurien kohtaamisen tuloksena.

Rasismi ja antisemitismi

Antisemitismi tarkoittaa ennakkoluuloja tai vihaa juutalaisia kohtaan. Juutalaiset nähtiin erityisenä "rotuna" vielä 1800-luvulla. Antisemitistit näkivät "juutalaisen rodun" sekä alempiarvoisena että vaarallisena. Tämä rasistinen idea johti 1900-luvulla natsien päätökseen tuhota kaikki Euroopan juutalaiset. Antisemitistisiä ennakkoluuloja on nykyäänkin, esimerkiksi näkemys juutalaisten ahneudesta tai pyrkimyksestä kontrolloida koko maailmaa. Ennakkoluulojen haastaminen ja paljastaminen on tärkeää antisemitismin ja rasismin torjunnassa.

Rasismin määritelmä

Rasismi käsitteenä tarkoittaa tietyn ihmisryhmän arvottamista alempiarvoiseksi esimerkiksi ihonvärinsä, kulttuurinsa, äidinkieltensä tai taustansa vuoksi. Rasismi johtaa usein syrjintään tai ihmisoikeusloukkauksiin, kun rasistiset aatteet muuttuvat teoiksi.

Harjoituksia

1. Kaikki mitattavissa oleva ei ole tiedettä

a. Mittaa peukalosi pituus ja vertaa tulosta kaverisi tulokseen.

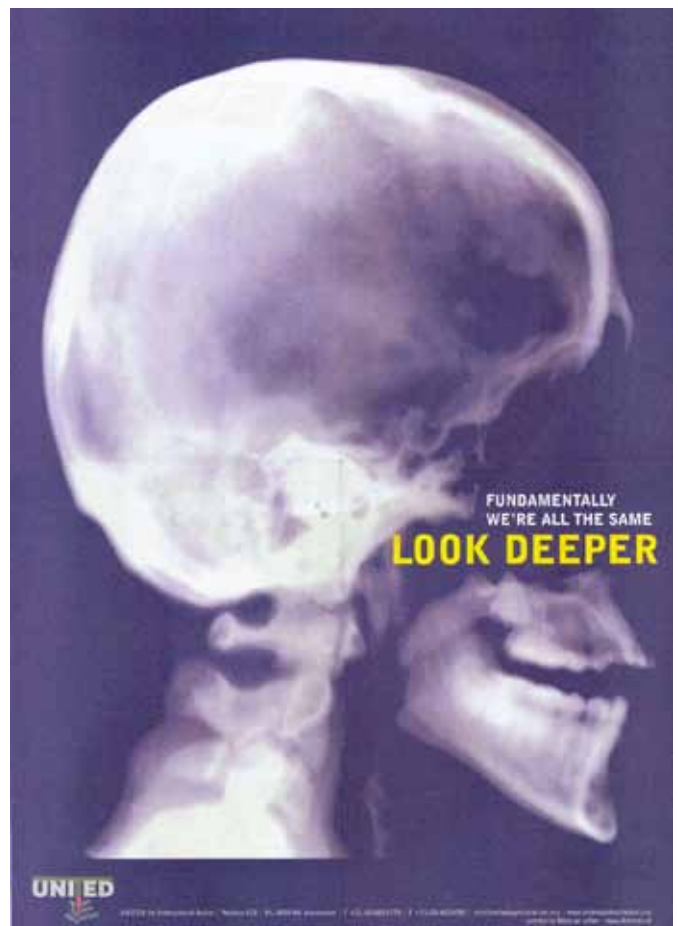
b. Mitä vastaat, jos joku toteaa pitkällä peukalolla varustettujen olevan älykkäämpiä kuin lyhyellä varustetut?

2. Tiede kehittyi

Miksi tutkijat eivät enää jaottele ihmisiä "rotuihin"?

3. Hihamerkkejä?

Vuonna 2012 kansanedustajan avustajan tulkittiin ehdottaneen blogikirjoituksessaan Suomen ulkomaalaisväestölle hihamerkkejä. Samana vuonna poliittisen nuorisojärjestön varapuheenjohtaja vaati lapsilisien poistamista "heikommalta ainekselta". Hän jätti tehtävänsä kommentista heränneen keskustelun seurauksena. Miten nämä lausunnot linkittyvät historian tapahtumiin? Miksi ne herättivät niin paljon vastustusta?

Mikä on tämän rasisminvastaisen julisteen sanoma?

5 Miten rasismi toimii?

Me ihmiset jatkuvasti kategorisoimme toisiamme ja painotamme sitä miten erilaisia “me olemme heistä”. Median välittämät kuvat värittävät käsityksiämme usein enemmän kuin tiedostammekaan.

Propaganda ja media

Rasismien levittämiseen kuuluu propaganda, jolla ihmiset saadaan uskomaan toisten ryhmien olevan vähempiarvoisia. Historia on osoittanut ihmisten olevan yllättävän alttiita omaksumaan propagandan julistamaa sanomaa. Yleensä vihaa eri kansojen välillä ei pidetä tavoiteltavana, mutta kunkin maan historiassa on erilaisia kausia, jolloin ihmisille on annettu lupa vihata toisia tai jopa kiihotettu tällaiseen vihaan. Ilmeisin esimerkki on sodanaikainen propaganda, jossa vastapuoli esitetään vastenmielisenä, epänormaalina ja sivistymättömänä. Suomessa talvi- ja jatkosotien aikana levitettiin paljon perätöntä propagandaa venäläisistä. Kansakunnan omaa identiteettiä ja yhtenäisyyttä vahvistettiin “vihollisen pahuuden” kautta. Usein propagandan levittämät ajatukset jäävät elämään myös kriisiajan jälkeen, jopa vuosikymmeniksi.

Natsit käyttivät propagandaa ja 1930-luvun uusia medioita taitavasti omiin tarkoituksiinsa. Arjalaiset lapset saatiin Hitlerin nuorisjärjestössä jo varhain oman rodun ylemmyyttä korostavan propagandan piiriin ja monet tavalliset saksalaiset saatiin uskomaan juutalaisten vaarallisuuteen ja alempiarvoisuuteen tehokkaan propagandakoneiston avulla.

Esimerkkejä propagandan keinoista

- propagandan kohteen epäinhimillistävä nimittely (esim. Ruandassa 1990-luvulla ennen kansanmurhaa tutseja alettiin laajasti nimittää torakoiksi)
- vetoaminen yleisluontoisiin ihanteisiin ytimekkäillä iskulauseilla: “vapautemme on vaarassa”, “kansamme säilymisen puolesta”, “suomalaisuuden nimissä” tms.
- väärät, vääristellyt tai yksipuoliset uutiset
- kuvien manipulointi ja lavastetut uutiskuvat
- yksinkertaistavat ja vastapuolen huonommaksi leimaavat julisteet ym. materiaali

Haasta media

Vältyäkseen propagandan vaikutuksilta mediaa seuraavan tulee olla valpas ja kriittinen. Uutislähteeltä voi kysyä esimerkiksi ketä tällainen uutisointi hyödyttää? Miksi tällainen juliste/uutinen/kuva on tehty? Käyttämistään medioista kannattaa selvittää mistä tieto on peräisin ja tarkistaa tarvittaessa lähteen luotettavuus. Yksikään sanomalehti tai uutislähetys ei kykene olemaan täysin puolueeton ja välittämään vain puhdasta faktatietoa.

Syntipukki

Asioiden mennessä huonosti etsimme usein ulkopuolista syyllisistä ongelmaan. Monesti syytetyksi joutuu syytön. Syntipukiksi voi joutua lähes kuka tahansa. Matematiikan koe meni huonosti, koska siskosi soitti musiikkia koko illan ja häiritsi lukemistasi? Et saa kesätöitä, koska työnantajat palkkaavat vain omia tuttujaan?

Yksi kansanryhmä syntipukkina

Joskus syyllistämisen kohteeksi joutuu kokonainen kansanryhmä. Äärimmäinen esimerkki viimeisen sadan vuoden ajalta on Natsi-Saksa, jossa juutalaiset syyllistettiin lähes kaikesta siitä, mitä Saksa sai kokea ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Sodan voittajavaltiot, erityisesti Ranska ja Iso-Britannia, näkivät Saksan syyllisenä sodan tapahtumiin. Valtioiden kykenemättömyys yhteistyöhön johti lopulta uuteen maailmanlaajuiseen suursotaan.

Syntipukkiajattelua esiintyy myös nykyisessä Euroopassa. Juutalaisten lisäksi myös romanit, muslimit ja maahanmuuttajat nähdään helposti syyllisinä ongelmiin. Talouden laskusuhdanteessa, työttömyyden lisääntyessä ja sosiaalisen pahoinvoinnin kasvaessa tarvitaan selityksiä ja haetaan syyllisiä. Selitykseksi kelpaa lähes mikä tahansa.

1990-luvun alussa Suomeen muutti paljon pakolaisia Somaliasta. Samaan aikaan Suomea koetteli vakava taloudellinen lama. Monet yhdistivät virheellisesti nämä kaksi ilmiötä ja syyttivät somalipakolaisia omasta taloudellisesta ahdingostaan. Syntipukkiajattelua ovat levittäneet myös maahanmuuttokriittiset poliitikot.

Vastuun rajat

Jokaisella on vastuu omasta käyttäytymisestään ja teoistaan. Toisen ihmisen tai ihmisryhmän aiheeton syyllistäminen ei ole koskaan hyväksyttävää. Usein syytetyksi joutuvat ryhmät ovat vähemmistönä suhteessa valtaväestöön tai kulttuuriin, ja siten helposti sormella osoitettavissa. Erilaisilla ihmisryhmillä ei kuitenkaan ole sellaisia ominaisuuksia, joita voidaan nimetä yhteiskunnallisten epäkohtien aiheuttajiksi.

Joel: "Maahanmuuttajaryhmiä syytetään monista asioista. Keskustelu on päätöntä. Jos ne tulee töihin niin ne vie meidän työpaikat ja jos ne ei tee töitä niin ne vie meidän sosiaaliturvarahat."

Ahmed: "Pelko on asia jolla voidaan ohjata ja kontrolloida ihmisiä."

Pelastakaa lapset ry:n kirjassa R-sana Sami Valtereen kuvittamat eläinhahmot siteeraavat nykypoliitikassakin kuultua rasistista puhetapaa.

Harjoituksia

1. Media välittää mielikuvia

Kuvapalvelun mukaan kuvassa on israelilaisia sotilaita ja palestiinalainen lapsi, joka vastustaa juutalaisen siirtokunnan laajentamista Länsirannalla.

- Millaisia tunteita kuva sinussa herättää?
- Millaisen mielikuvan valokuva antaa Lähi-idän konfliktista ja sen osapuolista?
- Voivatko uutiskuvat koskaan olla täysin puolueettomia ja neutraaleja?

2. Syytön vai syyllinen?

Pohdi parin kanssa mikä seuraavista on syntipukkiajattelua ja mikä oikeutettua ihmisten saattamista vastuullisiksi teoistaan?

- Työnantaja toteaa rekrytointiperusteekseen: "palkkaan vain kantasuomalaisia, koska muut ovat varkaita."
- Koko luokka kirjoittaa rehtorille kirjeen siitä kuinka yksi oppilas kiusaa muita.
- Poliitikko twiittaa, että maahanmuuttajien suuren määrän takia hänen vaimonsa ei löydä töitä.
- Ympäristöjärjestö julistaa kampanjassaan: "ihmisten kulutuksesta seuraa ympäristökatastrofi"
- Mielipidekirjoitus sanomalehdessä: "Muslimien maahanmuuton vuoksi ihmiset eroavat luterilaisesta kirkosta."
- Vanhempi kirjoittaa rehtorille, että köyhistä perheistä tulevien luokkatoverien vuoksi hänen poikansa ei opi mitään.
- Ystäväsi toteaa facebookissa: "Poliitikkojen huonojen päätösten takia minä olen köyhä ja onneton."

6 "One race human"

"Meihin" ja "niihin toisiin" ihmiset jaotteleva ajattelu saattaa saada väkivaltaisiakin muotoja. Tällaisia ovat esimerkiksi skinheadien kaltaiset ääriryhmät.

Kovat asenteet

14-vuotiaana Onni liittyi tamperelaisten skinheadien porukkaan. Kolmekymppisenä Onni auttaa työkseen nuoria maahanmuuttajia. Onnin lapsuuden asuinalueelle muutti 1990-luvulla paljon vietnamilaisia ja myöhemmin somaleja eikä uusiin tulijoihin osattu suhtautua. "Nekin, jotka eivät kuuluneet skineihin kävivät polttamassa ristejä vastaanottokeskukseksi muutetun hotelli Hervannan pihalla", Onni muistelee.

Nationalistinen ajattelu

Ennen liittymistä skineihin Onni oli kiinnostunut toisen maailmansodan historiasta ja lukenut paljon aiheesta. Onni jakoi ajalle tyypilliset ajatukset, joissa ylistettiin suomalaisuutta, puhuttiin "talvisodan ihmeestä" ja uskottiin siihen että "Suomen puolesta pitää olla valmis taistelemaan, kun käsky tulee". Tästä löytyi kosketuspintaa skiniporukan ajatteluun. "Onneksi en ottanut ensimmäistä tatuointiani vielä 13-vuotiaana, koska silloin olisin varmaan valinnut jonkun oikeistolaisymbolin".

Osana skiniporukkaa

Aika skiniporukoissa oli Onnin mukaan "ryyppäilyä, hengailua ja välillä tappelua, sellaista mitä nuoret tekee". Joskus Onni kavereineen levitti rasistisia julisteita ja lentolehtisiä. Monelle Onnin porukassa yhteenkuuluvuus oli kuitenkin tärkeintä, ei niinkään rasististen aatteiden levittäminen. Yhteenkuuluvuuden tunne teki myös irtautumisesta vaikeaa, vaikka porukassa olikin paljon sisäisiä ristiriitoja.

Mikä auttoi irtautumaan?

Hetkittäin Onni uskoi olevansa rasististen ajatusten takana, mutta yhtä usein hänestä tuntui että hän vain toisteli muiden ajatuksia. "Harva porukassamme ajatteli itsenäisesti", Onni sanoo. Onni oli jo nuorena analyyttinen ja pyrki kyseenalaistamaan kaikkea tekemäänsä: "En kokenut itseäni väkivaltaiseksi ja mummolassa tehdessäni maatilana töitä aloin pohtia perusteluja ryhmämme väkivaltaisuudelle. En pystynyt perustelemaan sitä, miten hyväksytän itselleni toisten vahingoittamisen. Toisaalta väkivalta oli ainoa maailma ja toimintatapa, jonka tunsin".

Onni muutti 20-vuotiaana pois Tampereelta, eikä sen jälkeen ole palannut vanhoihin kuvioihinsa. Hän pohti ihmisten samanlaisuutta ja erilaisuutta ja tuli siihen tulokseen, ettei pelkkä ihonväri voi tehdä ihmisistä kovin erilaisia. Ollessaan 21-vuotiaana YK-joukoissa rauhanturvaajana Onni polttotatuoi käteensä hänet pysäyttäneen ajatuksen: 1 race human. Tatuointi oli lopullinen irtiotto skiniajattelumaailmasta.

Onni: "Skiniporukassa toi turvallisuutta tietää, että jos joku hyökkää kimppuun niin 15 kaveria on heti sen perässä. Tällaisesta porukasta lähteminen voi olla vaikeaa, etenkin jos ei ole selkeää toista ryhmää johon liittyä. Toisaalta yhteenkuuluvuus oli pelottavaakin, koska jos astuit yhteisön raamin ulkopuolelle, niin se saattoi pahimmillaan tietää hengen lähtöä."

Äärioikeisto Suomessa

Äärioikeistolaisuuden keskeiseksi tunnuspiirteeksi voidaan määritellä tiukka, poissulkeva nationalismi, tyyliin "Suomi suomalaisille, muut ulos". Tämä on selkeässä ristiriidassa monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden tähtäävän yhteiskunnallisen ajattelun kanssa. Tällaista äärikansallista linjaa Suomessa edustavat selvimmän Suomen Vastarintaliike ja Suomen Sisu -nimiset järjestöt. Sisulaisia, entisiä tai nykyisiä, on myös kansanedustajina.

Juutalaisvastaisuus ei ole jäänyt historiaan

Huolimatta toisen maailmansodan juutalaisten kansanmurhasta, holokaustista, ja sen aiheuttamasta järkytyksestä antisemitismi eli juutalaisvastaisuus saa Suomessakin yhä uudelleen erilaisia ilmenemismuotoja. Vuonna 1993 Turun juutalaisella hautausmaalla kaadettiin ja sotkettiin 130 hautakiveä. Myös juutalaisvastainen kirjallisuus löytää yhä lukijoita ja levittäjiä. Esimerkiksi viime vuosien talouskriisiä on pyritty selittämään jopa 1800-luvun lopulta peräisin olevien Siionin viisaitten pöytäkirjojen pohjalta. Internetistä löytyy useita suomenkielisiä sivustoja, jotka levittävät juutalaisvastaisia myyttejä.

Myös Israelin arvostelu voi saada antisemitistisiä piirteitä, erityisesti jos Israelin valtion politiikasta syytetään kaikkia juutalaisia. Myös Pohjoismaissa Israel-vastaisuus on johtanut vihamielisyyteen paikallisia juutalaisia yhteisöjä kohtaan.

Huda: "Ollessani nuorisotalolla yksi skinini tuli juttelemaan mulle. Olin heti tosi ennakkoluuloinen, että miksi toi rasisti mulle puhuu. Kun hetki juteltiin, niin selvisi että se edusti sellaista alkuperäistä brittiläistä skinhead-kulttuuria, jonka ideologiaan ei kuulunut rasismi ollenkaan. Ei pitäisi olettaa mitään ulkonäön perusteella."

Harjoituksia

1. Onko kukaan turvassa syrjinnältä?

Listaa ihmisryhmiä, joiden tiedät kohtaavan ennakkoluuloja, syrjintää tai rasismia? Vertaillkaa listojanne parin kanssa. Voiko mikään ihmisryhmä olla varma, ettei sitä koskaan syrjittäisi?

2. Ryhmän vastustaminen

Kirjoita vihkoon esimerkki tilanteesta, jossa sinä tai joku toinen otti etäisyyttä ryhmän mielipiteeseen tai tekoon. Selitä miksi ja miten sinä/toinen henkilö toimi.

3. Mitä kannat mukanas?

Kyseenalaistamme harvoin kotona tai kaveripiirissä toisteltuja lausahduksia. Emme tiedosta miten vahvasti muiden ajattelu vaikuttaa omaan toimintaamme. Seuraava tehtävä auttaa hahmottamaan ajattelumme perustaa.

Piirtäkää jokainen A4-kokoiselle paperille oma kulttuurireppunne/-laukku, jonka sisään kirjoitatte asioita, jotka koette olevan osa omaa kulttuuritaustanne. Nämä asiat voivat olla vanhemmilta, isovanhemmilta, kavereilta tai jostain muualta kuultuja uskomuksia/ennakkoluuloja/elämänohjeita, jotka ovat jääneet mieleen ja joiden mukaan olet mahdollisesti toiminut. Kirjoita myös ne lausahdukset ja ajattelutavat, joiden kanssa et ole samaa mieltä. Merkitse x sen ajatuksen viereen jota et halua reppuusi ja ympyröi se ajatus johon itsekin uskot.

Laittakaa valmiit työnne luokan pöydille ja kiertäkää katsomassa muiden reppuja. Pura tehtävän herättämiä ajatuksia parin kanssa. Oliko lausahduksia helppo muistaa? Millaisia tunteita tehtävä sinussa herätti?

Saara: "Minua ei ole koskaan kiusattu sen takia, että olen juutalainen. Mutta aika moni juutalainen on tullut syytetyksi siitä, mitä Israel tekee Lähi-Idässä. Kaikki, mitä Israel tekee, on aina myös muka meidän syytä. Tiedän, että joitain juutalaisia on asiasta myös uhkailtu."

Vähemmistövaltuutettu

Vähemmistövaltuutetun tehtävänä on edistää etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten asemaa Suomessa sekä ehkäistä etnistä syrjintää ja puuttua syrjintään. Vähemmistövaltuutetun puoleen voi kääntyä esimerkiksi, jos on omakohtaisesti kokenut etnistä syrjintää tai on muuten havainnut sitä tapahtuvan.

7 Kun sanat satuttavat

Sanonta “ei haukku haavaa tee” ei aina pidä paikkaansa. Tutkimusten mukaan pitkään jatkunut henkinen väkivalta ja haukkuminen tuottavat aivoissa samanlaisia kivun tunteita kuin fyysinenkin väkivalta. Monet vähemmistöryhmät joutuvat kuulemaan itsestään kerrottavia vitsejä ja haukkumasanvoja.

Saako mitä tahansa sanoa?

Rasistisia lausuntoja oikeutetaan usein sillä, että sananvapauden nimissä täytyy voida keskustella kaikista asioista. Laissa ei ole haluttu liian tiukasti rajata julkista keskustelua, mutta ihmisarvoa tai kunniaa loukkaavien ilmaisujen käyttäminen ei kuulu sananvapauteen. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on myös kiellettyä. Esimerkiksi yllyttäminen väkivaltaan tiettyä ihmisryhmää vastaan tai tietyn kansanryhmän nimittäminen geneettisesti rikolliseksi tai väkivaltaiseksi on siis tuomittavaa.

Voiko kaikelle nauraa?

Ihmisten samanlaisuudesta ja erilaisuudesta on hyvä keskustella. Eroille ja huvittaville stereotyypioille on hyvä oppia myös nauramaan. Vitsien tavoitteena ei kuitenkaan saa olla toisten loukkaaminen. Rajanveto vitsien tai sanamuotojen välillä ei aina ole yksinkertaista. Suomessa on viime vuosina keskusteltu esimerkiksi siitä oliko Fazerin lakupatukan kääre tai Brunbergin suukkojen aiempi nimi tummaihoisia loukkaava. Tässäkin tapauksessa on hyvä muistaa, etteivät ”tummaihoiset” ole yksi yhtenäinen ryhmä. Jonkun mielestä lakukääre oli varmasti hauska ja toista se saattoi loukata. Ihmisten henkilökohtainen historia ja aiemmat kokemukset vaikuttavat paljon siihen, miten he asioihin suhtautuvat. Siksi viattomilta vaikuttavat vitsit tai sanonnat saattavat satuttaa toisia yllättävän syvästi.

Homottelua

Eri sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt ovat joutuneet monenlaisen syrjinnän, suvaitsemattomuuden ja vihanpidon kohteiksi kautta aikojen. Homoseksuaalit, biseksuaalit ja transsukupuoliset kohtaavat yhä tänäkin päivänä monia ennakkoluuloja. Homoksi nimittely on yleistä etenkin nuorten keskuudessa. Myös suoranaista homofobiaa esiintyy erilaisissa yhteyksissä.

Vihamielinen suhtautuminen ja rasistinen käytös rajoittavat useiden nuorten vapaa-ajan harrastuksia. Osallistuminen esimerkiksi paikallisen urheiluseuran toimintaan saattaa olla vaikeaa, jos kokee seuran jäsenten suhtautuvan edustamiinsa ominaisuuksiin vihamielisesti. Erilaiset kampanjat homofobian ja rasismin kitkemiseksi jalkapallo- ja jääkiekkoseuroissa pyrkivät muutokseen niin harrastajien, valmentajien kuin kannattajienkin keskuudessa.

Tämä juliste julkaistiin Kanadassa 17.5. Kansainvälisen homofobian vastaisen päivän yhteydessä.

Mille Mari Ahokoivun sarjakuvassa nauretaan? Lisätietoa romanikulttuurista osoitteesta romanit.fi.

Huda: "Kuulin kerran, kun bussissa joku kertoi vitsin: "Suomalainen, amerikkalainen ja somalialainen kiipesivät Eiffel torniin ja heittivät tornista alas sitä mitä kullakin oli maassaan paljon. Amerikkalainen heitti alas dollareita, somali heitti alas banaaneja ja suomalainen heitti alas sen somalin." Minua vitsi nauratti aivan valtavasti, kun taas bussissa ollut vanhempi somalimies pidätteli itku."

Sara: "Kongosta kotoisin olevaa ystävääni ja minua syrjittiin yläkoulussa. Koko koulu eristi meidät yhteisön ulkopuolelle ja meille huudeltiin koulun käytävillä, kadulla, kaupassa... Opettajat tiesivät tilanteestamme, mutta eivät puuttuneet asiaan. Alkuun tilanne pelotti minua, mutta pian nostin pääni, kasvatin kovemman ulkokuoren ja asetuin tilanteen yläpuolelle. Se oli ainoa keino säilyttää mielenterveyteni."

SHOCKING? FOR WHO?

Vuonna 2012 Korisliigan välierissä Loimaan ja Tampereen välinen ottelu sai ikävän rasistisen sivujuonteen. Järjestysmiehet eivät tamperelaisfanien pyynnöistä huolimatta poistaneet rasistisia kylttejä katsomosta.

Harjoituksia

1. Naurattaako?

Pohdi parin kanssa yllä olevaa sarjakuvaa:

- Kenelle sarjakuvassa nauretaan? Mistä päättelet niin?
- Vahvistaako sarjakuva mielestäsi ennakkoluuloja tai onko se loukkaava? Ei/Kyllä koska....

2. Shokeeraavaa?

Julisteessa lukee jääkiekkopelaajien yläpuolella "Shokeeraavaa? Kenelle?" Mitä luulet, että juliste pyrkii viestittämään? Selitä.

3. Urheilua vai solvausta?

Pitäisikö koripallo-, jalkapallo- tai jääkiekko-ottelu keskeyttää, jos katsomosta kuuluu homofobisia tai rasistisia lauluja tai huutoja? Perustele.

8 Mitä sinä voit tehdä?

Rasismi koskettaa myös niitä, jotka eivät suoraan joudu sen kohteeksi. Vihamielisessä ilmapiirissä ei ole kenenkään miellyttävä elää. Onneksi meistä jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa asiaan.

Arkipäivän tekoja

Ei ole olemassa mitään valmista reseptiä siihen, miten rasisisissa tilanteissa pitäisi reagoida. Tärkeintä on olla aktiivinen ja puuttua tilanteisiin, joissa kohtaa vääryyttä. Jos käännämme katseemme ja kävelemme pois, olemme antaneet tukemme kiusaajalle. Joskus emme saa sanaa suustamme, vaikka kuinka haluaisimme puuttua asiaan. Joskus emme uskalla mennä väliin, vaikka ajattelisimmekin että tilanne on epäoikeudenmukainen. Näissäkin tilanteissa voimme esimerkiksi lähestyä kiusaamisen kohdetta tilanteen jälkeen. Voimme ilmaista hänelle tukemme ja kertoa, että kaikki ihmiset eivät ainakaan ajattele samalla tavalla kuin kiusaaja.

Siviilirohkeus ei ole suurta sankaruutta vaan ihan arkipäivän tekoja. Rohkeus mennä väliin ja puuttua asioihin eivät ole vain synnynnäisiä ominaisuuksia vaan niitä voi harjoittaa. Usein kiusattu ei saa hämmennykseltään sanaa suustaan, jolloin muiden apu on tarpeen. Me voimme harjoitella reagoimista ja valmistautua jo etukäteen nujertamaan kiusaajat sanallisesti.

Noora: "Välillä hyväksytään vaan kaikki ja tyydytään siihen mikä edessä on eikä kyseenalaisteta. Toisinajattelijoita tarvitaan aina. Nuorissa on voimaa muutokseen!"

Ahmed: "Ensimmäisen aloitteen tekeminen on vaikeaa. Vähän niin kuin taputtaessa, ensimmäinen läpsäytys vaatii rohkeutta, mutta pian kaikki taputtavat."

Sara: "Kaverin veli sai epilepsiahoituksen kadulla. Hän makasi 20 asteen pakkasessa kaksi tuntia eikä kukaan auttanut."

Joel: "Suomalaiseen kulttuuriin tuntuu liittyvän piirre, että pitää pärjätä omillaan, muiden apu on merkki heikkoudesta. Suomalaiset tuntevat olevan arkoja reagoimaan ja asettamaan itseään huomion keskipisteeksi."

Joensuussa kansalaiset aloittivat kampanjan toivottamaan tulijat tervetulleeksi kotikaupunkiinsa.

Mitä yksi ihminen voi tehdä?

Nuorten ryhmä pohti keinoja edistää yhdenvertaisuutta omalla toiminnallaan.

- **Kohtele muita** niin kuin toivoisit itseäsi kohdeltavan. Ympäristöllä ja sillä, miten toista ihmistä kohdellaan, on vaikutusta meidän kaikkien hyvinvointiin.
- Sen sijaan, että tekisit johtopäätöksiä pelkän ulkonäön tai kulttuurin perusteella, pyri näkemään ja **kohtamaan ihmiset yksilöinä**.
- **Uskalla auttaa ja välittää!** Puuttamalla kiusaamistilanteisiin, toimit esimerkkinä muille ja annat tukea sitä tarvitsevalle.
- **Toimi** tilanteissa niin kuin itse parhaaksi näet, älä mieti liikaa sitä mitä muut sinusta ajattelevat.
- Mediassa keskitytään monesti vain negatiivisten asioiden käsittelyyn, jotka voivat lisätä tai synnyttää ennakkoluuloja. Pyri huomaamaan myös positiiviset kirjoitukset ja kommentit. **Kyseenalaista** ja ajattele itse!
- Toiselle kipeistä ja vaikeista tai henkilökohtaisista asioista ei pidä vitsailla. Vitsien kanssa pitää **olla varovainen**, jos seurassa on ihmisiä, joita et tunne.

Harjoituksia

1. Oma lisäykseni

Perustaisitko yhdenvertaisuuden puolesta toimivan Facebook-ryhmän tai liittyisitkö paikallisen kansalaisjärjestön toimintaan? Mitä sinä haluaisit lisätä nuorten toimintaehdotuksiin?

2. Rohkeus

Oletko samaa mieltä nuorten kanssa suomalaisten arkuudesta reagoida ja puuttua tilanteisiin? Miten rohkeutta voisi opetella ja vahvistaa?

Puolalaiset nuoret maalaavat rasistisia seinämaalauksia piiloon rasismin vastaisena päivänä 21.3.

Elävä kirjasto

Elävä kirjasto on menetelmä, joka auttaa ymmärtämään ja arvostamaan ihmisten moninaisuutta. Elävän kirjaston kirjat ovat eläviä. Kirjoina toimivat ihmiset, jotka edustavat ennakkoluuloja kohtaavaa ryhmää. Kirjana voi toimia esimerkiksi feministi, suomenruotsalainen, romani tai poliisi. Elävän kirjan kanssa keskustellaan kahden kesken tai pienryhmässä. Menetelmän kehittivät tanskalaiset nuoret. Ensimmäinen Elävä kirjasto järjestettiin osana Roskilde-festivaaleja vuonna 2000. Nykyään eläviä kirjoja voi lainata esimerkiksi USA:ssa, Australiassa ja Suomessa!

MEILLE SAA TULLA

meillesaatulla.net

9 Tehtäviä

Tämän vihkon aiheita ovat olleet ennakkoluulot, syrjintä, rasismi, ja se, miten ihminen näkee itsensä ja johonkin ryhmään kuuluvuutensa. Lopputehtävät antavat sinulle mahdollisuuden pohtia sitä, mitä voimme tehdä ennakkoluulojen, syrjinnän ja rasismin vähentämiseksi.

Harjoituksia

1. Vaikutus

Kenen luulet olevan eniten vastuussa käsityksistä tai ennakkoluuloista, joita meillä on muista ihmisistä? Valitse kaksi seuraavista ehdotuksista ja perustele mielipiteesi.

- Koulu
- Vanhemmat/perhe
- Kaverit
- Massamedia, kuten lehdet, internet ja TV
- Poliitikot
- Minä itse
- Oma ehdotus

2. "Älä töni mun kaveria"

Kuvassa näkyy rintanappeja Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia -kampanjasta. Muotoile oma rasisminvastainen iskulauseesi ja suunnittele napin ulkoasu.

3. GG CARAVAN

Lue GG Caravanin Paaliachak kappaleen sanat.

- a. Mikä on biisin keskeisin sanoma?
- b. Jos sinun tulisi antaa kappaleelle uusi nimi, mikä se voisi olla?

Paaliachak

Intian Gangesilla sanotaan "vieras on jumala"
se saattaa unohtua pienessä kumaras
möllit istuu sievässä humalas
ja manaa kuinka naapurit on viemässä urakat

iso jytky, nyt tömisee tanner – väitän
että päitänne kiristää vanne – ne
ne yskivät, kuiskivat, sanovat manne
sanokaa reilusti sanottavanne

ennakkoluulot on syväll ja sitkeäs
ne itkevät, niitä on vaikea kitkeä
kuhan pysyt vaan omana itsenäs
me ei haluta kuulla sun mannevitsejäs

Kuka sä oot ja mistä sä tuut?
ketkä on me? ja keitä on muut?
suljetaan silmät ja peitetään suut
kurjaliston köyhimmille heitetään luut

MISTÄHÄN NE KAALEET OLI SUUTTUNUNNA MEILLE
KUN EIVÄT VAIN NE KAHAVIA KEITÄ
KUN ENTISETPÄ RAHAT MULTA LOPPUNU VAIN OLI
JA UUSISTA EI TIETOA OLLU MEILLÄ

EI MIKÄÄN VAAN LINTU NIIN KORKIALLE LENNÄ
ETTÄ EI SE ALAS TÄÄLTÄ VAIVU
EIKÄ OO NIIN KAUNISTA IHMISEN LASTA
JOKA EI MUN PUHEILLENI TAIVU

(Kaalee = slangisana romanille)

4. Sananvapauden nimissä

Amerikkalaisen poliitikon David Duken antisemitististä "Juutalainen ylivalta" –kirjaa voi ostaa mm. Suomalaisen Kirjakaupan ja Prisman verkkomyynnistä. Saako mielestäsi avoimesti rasistista kirjallisuutta myydä vetoamalla sananvapauteen?

5. "Hei, tää on just hyvä..."

Etsi netistä kuvahaulla erilaisia julisteita, kampanjoita ja sarjakuvia hakusanoilla "rasisminvastainen", "yhdenvertaisuus" tai "syrjinnänvastainen". Valitse ja tulosta kiinnostavin löytösi. Jakakaa neljän hengen ryhmissä löytönne ja pohtikaa mitkä kuvista vetoavat teihin. Mikä niistä tekee kiinnostavan?

We would like to thank our Swedish and Austrian colleagues for giving us permission to base our work in part on the educational materials they have developed. For the Swedish Materials we thank Forum for Levande Historia (www.levandehistoria.se) and SKMA (skma.se/blogg/) and for the Austrian materials we thank Erinnern.at, for more information: www.erinnern.at/bundeslaender/oesterreich/lermaterial-unterricht/antisemitismus.

Kuvat: Kaikki materiaalissa esiintyvien nuorten kuvat on ottanut Alejandro Lorenzo. Muut kuvat: 4–5 Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. (KEKS teksti), Irmeli Huhtala (Maitotyttö), Meille saa tulla –kampanja (logo) s.6–7 Syrjinnästä vapaa alue–työryhmä (logo), Fabrizio Scarpati ja Suomen Punainen Risti (sarjakuva), Allianssi ry. (KEKS logo) s.8–9 Kon. Ned. Akademie v. Wetenschappen, Amsterdam (kallonmittaus), United for Intercultural Action (Look deeper), Tuntematon Karen Polakin hyväksymä ("rotukuvat") s.10–11 Sami Valtere / Pelastakaa lapset – R–sana (mursu ja pelle), Rex Features/ Lehtikuva (palestiinalainen lapsi) s.12–13 Johanna Laaja (Onnin kuvat) s.14–15 Mari Ahokoivu (sarjakuva), Fondation Émergence (homofobia), Teppo Hirstiö (koripallo), Stefan Verwey (susi&muslimi) s.16–17 Elävä kirjasto/Kati Ruotsalainen (nimilaput), Centrum Educaçj Obywatelsiej (maalauskampanja) s.18–19 Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry (rintamerkit), Timo Isoaho (GC Caravan), Pamela Arslan – Taksvärkki ry (seinämaalaukset) takakansi ADL (Antisemitism is anti-me), United for Intercultural Action (Black or white), Svenska Röda Korset (Olemmeko rasisteja?), SPR (kumman näit ensin)

Jos kuvien tekijätiedoissa on puutteita tai virheitä, otatthan yhteyttä Rauhankasvatusinstituuttiin.

Oppimateriaali

Tämä vihko on toinen osa kaksiosaisesta oppimateriaalista. Materiaali käsittelee ennakkoluuloja, syrjintää ja rasismia sekä tuo esiin rohkeita tekoja, joilla rasismia vastustetaan.

Oppimateriaali pohjautuu OSCE:n/ODIHR:n ja Anne Frank Housen yhteistyössä usean Euroopan maan asiantuntijan kanssa laatimaan materiaaliin. Suomalaisen painoksen on kääntänyt, työstänyt ja kehittänyt Rauhankasvatusinstituutti ry ja Helsingin yliopiston Hiljaisuuden kulttuurit –tutkimushanke. Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut materiaalin kääntämistä rahallisesti.

Anne Frank House

Anne Frank House Hollannissa vaalii Anne Frankin piilopaikkaa museona. Se pyrkii myös tukemaan Anne Frankin ihannetta – ei vain viitaten aikaan, jolloin hän eli – vaan myös osoittamalla ihanteen senaikaisen relevanssin. Anne Frank House kehittää opetusprojekteja, jotka pyrkivät torjumaan nykypäivän antisemitismiin, rasismiin ja muukalaispelon muotoja sekä edistämään ihmistenvälistä suvaitsevaisuutta ja kunnioitusta.

Lisätietoa: www.annefrank.org

Rauhankasvatusinstituutti ry

Rauhankasvatusinstituutti on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö, joka pyrkii edistämään kasvatuksen keinoin sellaisen kansalaismielipiteen syntymistä, joka mahdollistaa pysyvän ja oikeudenmukaisen rauhantilan syntymisen. RKI järjestää koulutuksia ja seminaareja kasvattajille sekä tuottaa opetusmateriaaleja ja rauhan teemoihin liittyviä teatteriesityksiä ja draamallisia toimintapäiviä nuorille. Maailmankoulu–hankkeen kautta RKI tukee viiden kunnan opettajia ja globaalikasvatustyötä yhdessä paikallisen opetustoimen kanssa.

Lisätietoa: www.rauhankasvatus.fi

Helsingin yliopiston Hiljaisuuden kulttuurit – tutkimushanke

Hiljaisuuden kulttuurit on Suomen Akatemian rahoittama hanke, joka tutkii Suomen suhdetta toisen maailmansodan aikaisiin rikoksiin ihmisyyttä vastaan. Hiljaisuuden kulttuurit on järjestänyt myös yhteistyössä Helsinki Summer Schoolin kanssa holokaustin ja kansanmurhien johdantokurssin.

Lisätietoa: www.helsinki.fi/maailmankulttuurit/

OSCE/ODIHR

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (OSCE) on turvallisuuspoliittinen järjestö, jolla on 57 jäsenvaltiota Euroopasta (mm. Suomi), Keski-Aasiasta ja Pohjois-Amerikasta. OSCE:n Demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimisto (ODIHR) tukee aloitteiden toteuttamista suvaitsevaisuuden, syrjinnänvastaisuuden, ihmisoikeuksien ja demokratian aloilla.

Lisätietoa: www.osce.org/odihr

Suomenkielisen version toimittaja: Johanna Laaja / Rauhankasvatusinstituutti ry.

Suomenkielistä versiota työstäneet: Malte Gasche, Johanna Laaja, Simo Muir, Rosa Puhakainen-Mattila, Oula Silvennoinen, Aarni Tuominen

Alkuperäisen version tekijät: Ineke Mok, Willem Peter van Ledden, Karen Polak / Anne Frank House
Kiitos: Ahmed, Aleksandra, Huda, Ida-Maria, Joel, Melis, Noora, Rosita, Saara, Sara, Anne Giebel, Maiju Hirviniemi, Salla Holm, Emma Karlsson, Outi Karemaa, Alejandro Lorenzo, Karen Polak, Maria Pöyskö, Tuuli Rauvala, Asta Rentola, Cihan Tekeli, Milla Toivanen, Daniel Weintraub.

Kääntäjä: Petra Järveläinen

Taitto: Pamela Arslan

Painopaikka: Sälökarin kirjapaino, Somero

10 Kampanjoita

Ihmiset ympäri maailmaa kampanjoivat ja taistelevat aktiivisesti yhdenvertaisuuden puolesta syrjintää vastaan. Tässä näet muutamia esimerkkejä kampanjajulisteista, joiden tavoitteena on herättää ajatuksia ennakkoluuloista, rasismista ja syrjinnän eri muodoista.

Harjoituksia

1. Puhutteleeko?

Syrjintää vastustetaan monenlaisilla kampanjoilla. Valitse mielestäsi kiinnostavin juliste tältä sivulta ja jaa ajatuksesi parisi kanssa.

- Kuvaile julistetta omin sanoin.
- Mitä aihetta juliste käsittelee? Mikä on sen sanoma?
- Millaisia tunteita tai ajatuksia juliste sinussa herättää?

2. Oma julisteeni

Suunnitelkaa oma yhdenvertaisuutta edistävä julisteenne. Toteuttakaa julisteet hyödyntäen lehtileikkeitä, kollaasitekniikkaa ja maalaustaitojanne. Ripustakaa julisteet koulunne seinälle esimerkiksi maaliskuussa rasismien vastaisella viikolla.

